

Koncepce
environmentálního vzdělávání,
výchovy a osvěty
(EVVO)
Karlovarského kraje

Úvod

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) je nedílnou součástí politiky životního prostředí České republiky a je současně nástrojem ochrany životního prostředí. V rámci České republiky je v tříletém období aktualizován Státní program (SP) EVVO ČR, který je základním strategickým dokumentem zajišťujícím dlouhodobý rozvoj EVVO v ČR. Akční plán SP EVVO ČR slouží jako metodický návod pro jednotlivé průřezové činnosti v oblasti environmentálního vzdělání, výchovy a osvěty, které se dále realizují na úrovni krajů České republiky. V souladu s SP EVVO ČR je vytvářena i Koncepce EVVO Karlovarského kraje. Dle Akčního plánu SP EVVO ČR je pak na základě dodržení základních kritérií vytvářen Akční plán pro Karlovarský kraj, který je aktualizován dle potřeb rozvoje kraje.

Úvod do problematiky - upřesnění definic:

ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVA A OSVĚTA (EVVO)

Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách. (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 16)

UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Principy udržitelného rozvoje:

Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti bez ohrožování možností budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby. Je v podstatě procesem změn, ve kterém jsou využívání zdrojů, orientace vývoje technologií a transformace institucí zaměřeny na harmonické zvyšování současného i budoucího potenciálu uspokojování lidských potřeb a aspirací. (Brundtland G.H.: Our Common Future, Oxford University Press, Oxford, 1987)

Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů. (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 6).

INFORMOVÁNÍ VEŘEJNOSTI

Směrnice č. 2003/4/ES, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí ukládá zajistit veřejnosti volný přístup k informacím o životním prostředí v institucích placených z veřejných prostředků. Informace o životním prostředí mají být k dispozici veřejnosti na požádání v určitém termínu. Směrnice je plně transponována do české legislativy zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, kde je definován obsah termínu informace o životním prostředí. (Směrnice č. 2003/4/ES, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí)

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů vymezuje pojmy, které do této oblasti spadají. Jsou to především informace o stavu životního prostředí a jeho složkách, o příčinách a důsledcích tohoto stavu, o připravovaných činnostech, které by mohly vést ke změně stavu životního prostředí, o správních řízeních, o ekonomických a finančních analýzách použitých v rozhodování, o mezinárodních závazcích atd.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů stanoví podmínky pro výkon zaručeného práva veřejnosti na informace v působnosti veřejné správy ve shodě s článkem 17 Listiny základních práv a svobod.

OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich

vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.
(Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, § 9)

1. Legislativní rámec

Vytvoření Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (dále EVVO) vyplývá z následujících právních předpisů:

- **usnesení vlády ČR ze dne 23. října 2000 č. 1048** o Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice včetně přílohy, kterou je Akční plán Státního programu na léta 2001-2003. Usnesení má závazný charakter vůči státní správě a doporučující charakter vůči samosprávě.
Pro krajský úřad je nejvýznamnějším úkolem vyplývajícím z tohoto plánu bod č. 4, tj. „Iniciovat vznik funkčních regionálních a místních systémů EVVO v úzké spolupráci pracovníků veřejné správy, škol, center ekologické výchovy, NNO a dalších partnerů činných v EVVO“.
- **usnesení vlády ČR ze dne 11. října 2006 č. 1155** k plnění usnesení vlády č. 1048, o Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice a jeho přílohy, kterou je Akční plán Státního programu EVVO v ČR na léta 2007 až 2009
- **usnesení vlády ČR ze dne 19. října 2009 č. 1302** o Akčním plánu Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010 až 2012 s výhledem do roku 2015
- **usnesení vlády ČR ze dne 19. října 2009 č. 1303** o Realizačním plánu Rozvojového programu environmentálního poradenství v České republice na roky 2010 až 2013 a jeho přílohy, kterou je Realizační plán Rozvojového programu environmentálního poradenství v České republice na roky 2010 až 2013
- **zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí**
§ 16 Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.
- **zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny**
§ 77a odst. 3 písm. t): Krajské úřady ve svém správním obvodu, nejde-li o území národního parku nebo chráněné krajinné oblasti nebo jejich ochranného pásma, spolupracují s ostatními správními úřady a orgány na zajišťování ekologické výchovy a vzdělání, (přenesená působnost)
- **Kraje v samostatné působnosti dle § 13 odst. 5 písm zákona č. 123/1998 Sb.**
 - a) zpracovávají, koordinují a aktualizují krajské koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (dále jen "krajská koncepce") vycházející ze Státního programu
 - b) podporují rozvoj environmentálního poradenství.

Při zpracování krajské koncepce EVVO bylo přihlédnuto i k obdobným dokumentům okolních krajů a dalších krajů v ČR. Současná situace zajištění EVVO v rámci celé ČR je podrobně popsána vždy v aktuálním SP EVVO ČR.

Na základě uvedených materiálů byly zpřesněny cíle a aktivity uvedené v SP EVVO ČR (a v jeho Akčním plánu) pro podmínky Karlovarského kraje. V rámci aktualizace koncepce EVVO KK byl aktualizován i Akční plán KK, kde se jedná především o vymezení cílů a aktivit, které se týkají přímé působnosti kraje a jím zřizovaných subjektů.

2. Cíl koncepce

Cílem koncepce je návrh funkčního krajského systému EVVO v Karlovarském kraji. Pro jeho vytvoření je nutné vycházet ze Státního programu EVVO ČR. Jedná se zejména o podporu projektů zaměřených k EVVO v oblasti školní i mimoškolní činnosti, monitorování a podpora center a středisek ekologické výchovy, zajišťování propojení Státního programu EVVO ČR s ostatními státními, národními a nadnárodními programy.

Cílem Akčního plánu EVVO je vytvoření rámcového plánu činností v oblasti EVVO pro jednotlivé cílové skupiny, přičemž bude kladen důraz především na cílovou skupinu dětí a mládeže mateřských, základních a středních škol. Nezbytným předpokladem pro naplnění koncepce EVVO je spolupráce odboru školství mládeže a tělovýchovy s odborem životního prostředí a zemědělství pod záštitou pracovní skupiny EVVO.

Členění cílových skupin rámcově odpovídá akčnímu plánu SP EVVO ČR z usnesení vlády ČR č. 1155 a bylo rozděleno následovně:

1. Veřejná správa - oblast státní správy a samosprávy

Zastupitelé i úředníci v samostatné působnosti.

2. Děti a mládež, pedagogičtí a odborní pracovníci – oblast školní a mimoškolní

Učitelé a studenti všech typů škol, včetně školení v rámci celoživotního vzdělávání a mimoškolní činnosti.

3. Veřejnost – oblast veřejnosti

Všichni mimo výše uvedené.

Občané sdružení v NNO (občanská sdružení mající ve svých stanovách nebo jiných zakládacích listinách ochranu životního prostředí, dále kulturně vzdělávací instituce, zabývající se tematikou ochrany životního prostředí, apod.).

3. Akční plán Karlovarského kraje

V této části jsou uvedeny jednotlivé aktivity, jejichž plnění je předpokladem vzniku systému EVVO v Karlovarském kraji, naplnění jeho životaschopnosti a funkčnosti. Každé z nich je přiřazen předpokládaný termín plnění, garant, výstupy, zdroje financování popřípadě partneři. Krajská koncepce EVVO je a bude dokumentem otevřeným, to znamená, že se bude průběžně vyhodnocovat a doplňovat v kontextu s vývojovým trendem a možnostmi v dané oblasti.

Akční plán tvoří pravidelně aktualizovanou přílohu této koncepce. Aktualizace budou prováděny v případě potřeby nebo získání nových poznatků a možností.

4. Analýza současného stavu EVVO v Karlovarském kraji

Koncepce EVVO neřeší mapování organizací, které působí na území Karlovarského kraje a jejichž činnost souvisí s EVVO. V tomto případě lze využít seznam veškerých organizací, který je sestaven v rámci kraje a který je krajským úřadem neustále aktualizován. K tomuto řešení bylo přistoupeno z toho důvodu, že žádný ze zdrojů nemá kompletní informace a neexistuje ani centrální registr organizací zabývajících se uvedenou problematikou. Uvedený seznam bude proto vždy neúplný. V kraji také neprobíhá téměř žádná komunikace mezi jednotlivými organizacemi.

SWOT analýza

SWOT analýza je oficiální metodou pro výstižné vyjádření problémů a rozvojových možností zkoumaného objektu zájmu. Spočívá v přehledném a stručném vyjádření silných a slabých stránek a příležitostí a hrozeb, mezi kterými je možné dále zkoumat vzájemné vazby.

Pro potřeby koncepce EVVO Karlovarského kraje považujeme za dostatečné stanovení objektivního výčtu:

- **silných a slabých stránek** pro rozvoj EVVO Karlovarského kraje
- **příležitostí a hrozeb** pro rozvoj EVVO Karlovarského kraje (jakožto možných vlivů na EVVO kraje)

Silné stránky:

- Pozitivní přístup představitelů Karlovarského kraje k vytváření a financování systému EVVO.
- Existence a působení nevládních neziskových organizací v oblasti EVVO.

- Ochota, nadšení a zájem některých lidí ze vzdělávacích institucí, některých škol a nevládních neziskových organizací aktivně se zapojit do systému EVVO v rámci svých možností.
- Konání akcí pro všechny cílové skupiny EVVO většinou místního a regionálního významu.
- Existence stěžejních dokumentů v oblasti EVVO (Státní program EVVO v ČR, Bílá kniha, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Metodický pokyn MŠMT ČR k EVVO).

Slabé stránky:

- Nízká úroveň ekologického vědomí a UR veřejnosti, včetně rozhodujících činitelů a většiny pedagogů.
- Nedostatečné vzdělávání pedagogů v EVVO
- Nedostatečná pozornost věnovaná EVVO na středních a vysokých školách.
- Nedostatečné promítnutí EVVO do systému celoživotního vzdělávání.
- Nedostatek regionálně vlastivědných učebních textů, v duchu UR koncipovaných učebnic, absence jejich seznamů, nedostupnost.
- Nedostatečné podmínky pro celoplošné vzdělávání činitelů veřejné správy.
- Relativně nízká úroveň spolupráce orgánů státní správy a samosprávy s nevládními neziskovými organizacemi a školami na poli EVVO.
- Neuspokojivý proces komunikace s veřejností vedoucí a motivující ke zvýšení podílu na rozhodování.
- Chybějící komplexní informační systém pro EVVO a ŽP propojující a kompletující značně rozptýlené poznatky a utvářející integrovaný pohled na EVVO.
- Nedostatek potřebných finančních prostředků a zdrojů pro kvalitní zabezpečení EVVO v kraji.
- Všeobecně nízké občanské povědomí lidí v oblasti životního prostředí a UR.
- Nedostatečný počet škol, implementujících zásady EVVO a UR do osnov a obecných předmětů výuky.
- Nedostatek odborných a angažovaných pracovníků ve školství pro environmentální výchovu a osvětu.
- Málo vzdělávacích environmentálních programů pro pracovníky v podnikové a průmyslové sféře kraje.
- Široká veřejnost není patřičně zapojena do řešení aktuálních problémů životního prostředí kraje.
- Rozpor mezi teorií a praxí.
- Obtížná orientace v množství informací, absence přehledných jednoznačných a pochopitelných návodů a postupů.

Příležitosti:

- Podpora EVVO v ČR zakotvena v legislativě ČR a mezinárodních závazcích (zákon č. 123 /1998 Sb., o právu na informace o ŽP, Agenda 21 a další).
- Národní program EVVO v r. 2000 přijat vládou ČR.
- Krajská koncepce EVVO schvalována orgány kraje.
- Vypracování kvalitní Strategie rozvoje a koncepce EVVO v Karlovarském kraji.
- Podpora vzniku SEV EVVO v městech kraje.
- Cílená a kvalitní spolupráce mezi orgány státní správy, školskými zařízeními, nevládními neziskovými organizacemi a podnikatelskou sférou, což zajistí základ dobře fungujícího systému EVVO v kraji.
- Relativně dobrá dostupnost základních informací o životním prostředí a trvale udržitelném způsobu života.
- Zvýšení motivace a zájem lidí o problémy životního prostředí a EVVO v kraji zapojením veřejnosti do řešení lokálních problémů ŽP v kraji.
- Spolupráce s celostátními i krajskými odbornými pracovišti zainteresovanými v oblasti ŽP, EVVO a pedagogiky.
- Spolupráce v oblasti životního prostředí a EVVO s mezinárodními organizacemi a participace na mezinárodních a nadnárodních programech a projektech.

- Vstup ČR do Evropské unie umožní kraji využívat nejen finanční prostředky z fondů EU, technickou pomoc a know-how v oblasti ŽP a EVVO, ale také zapojení kraje do evropského systému environmentální osvěty pro udržitelný rozvoj.
- Vytvoření nabídky diferencovaných vzdělávacích programů pro všechny cílové skupiny obyvatelstva což vytvoří základ pro zvýšení pozitivního environmentálního smýšlení.
- Snížení rizika sociálně-patologických jevů společnosti jako důsledek cílené, aktivní a motivační politiky EVVO.
- Podpora aktivit EVVO některými místními samosprávami .
- Využití velkého potenciálu krajiny Karlovarského kraje pro názorné a praktické demonstrace nutnosti ochrany životního prostředí.
- Vytvoření dobrého image Karlovarského kraje v očích široké veřejnosti jako kraje, kde je EVVO a samotná ochrana ŽP na vysoké úrovni; kraje, kde se žije v souladu s principy udržitelného rozvoje.

Hrozby:

- Nedostatečná nebo ne zcela fungující koordinace s krajskými, státními a evropskými organizacemi působícími na poli ochrany životního prostředí a EVVO.
- Přetrvávající rozpor a nesoulad mezi "tím co je hlášáno a tím co je skutečně prováděno".
- Snížení počtu NNO angažovaných v EVVO, příp. omezení jejich činnosti nedostatkem finančních prostředků k jejich osvětové činnosti z rozpočtu veřejné sféry.
- Nedostatečné využití potenciálu školství v rámci EVVO.
- Nebude provedena systematická implementace environmentálních prvků do vzdělávacích programů na všech stupních a úrovních školství v ČR.
- Odchod kvalifikovaných pedagogů schopných aplikovat zásady EVVO do výchovného a vzdělávacího procesu.

V návaznosti na již uvedené údaje nebyly prováděny žádné další analýzy ani rozbory. Také nebyla prováděna žádná dotazníková akce. Bylo uskutečněno setkání s koordinátory ekologické výchovy ve školách.

5. ZÁVĚR

Cílem koncepce EVVO Karlovarského kraje je zajištění odpovědného postoje k ochraně životního prostředí a k principům trvale udržitelného života u všech věkových a profesních cílových skupin obyvatelstva Karlovarského kraje.

POUŽITÉ ZKRATKY

EVVO	environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
KK	Karlovarský kraj
KÚ	krajský úřad
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NNO	nestátní neziskové organizace
OŠMT KÚ KK	odbor školství krajského úřadu Karlovarského kraje
OŽPZ KÚ KK	obor životního prostředí a zemědělství krajského úřadu Karlovarského kraje
ORR KÚ KK	odbor regionálního rozvoje krajského úřadu Karlovarského kraje
SP EVVO ČR	Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice
ŽP	životní prostředí

Koncepce EVVO byla schválena Zastupitelstvem Karlovarského kraje usnesením č. ZK 214/07/11 ze dne 1.7.2011.